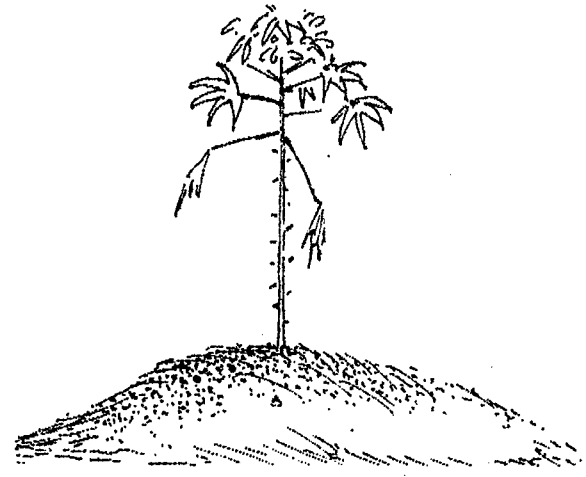

otiwale

**Bananku
Woso
Ku**

Imprimerie DNAFLA, 1995

Dantigeli

Otiwale ye gafedilan k'a haminankoba ye walasa ka donniya kuraw ni hakilina nafamaw lasela kalanden jolenw ma. A' bee y'o baara in nafaw ye duguw kono bawo gafe nafamaw be lasela a' ma. Salon, gafe min lasela duguw kono, a ka ca ni gafe suguya kura tan ye. Ninan, balikukalan baarakelaw ni otiwale baarakelaw ni kalanden jolen damadow ye nagon laje Welesebugu walasa ka gafe kuraw dilan.

Gafe ninnu bee nafa ka bon kalan yiriwali ni donniya kuraw jensenni na. N b'a pini a' fe, a' ka gafe ninnu kalan, k'u ladon kojuman walasa u k'a' nafa kosebe.

Denba Konare
Bamako, Mali
San 1995

Gafe sebenbagaw

Denba Konare, Seku Buware, Ibarahima Kante, Mariyamu Sanogo, Bubakari Kulubali, Fode Kumare, Lasina Jara, Dirisa Kulubali, Fode Magasuba, Fadebi Tarawele, Yuma Tarawele, Abibatu Dawu, Jeneba Kulubali, Zan Sako, Usumani Tarawele, Nanurugu Kulubali, Sitan Kante, Mariyamu Seku Tarawele, Kaja Fonba, Nana Kaja Kone, Talibi Sanogo, Isa Dagaba Dabo, Zan Samake, Duguna Tarawele, Fatumata Jakite, Aminata Togola, Mariyamu Sise, Mariyamu Jakite, Awa Diko, Musa Jigiba Kone, Namusa Kamara, Bubakari Keyita, Musa Samake, Mariyamu Jara.

Gafe filiw latilenbagaw

Seku Buware, Mamadu Kulubali.

Gafe jaw dilanbaga

Amadu Sanogo.

BANANKU, WOSO ANI KU SENENI

U be sene u nafaw kama.

Lebila

Bananku, woso ani ku ye an ka jamaña senafen korow ye. U be sene u nafaw kama.

Bananku ni wosobuluw be ke na ye, u be ke baganbalo ye, wa jaypro b'u la dunkafa ni soro siratige la.

U be sene u nafaw kama. Bananku ni wosobuluw be ke na ye, u be ke baganbalo ye, wa jaypro b'u la dunkafa ni soro siratige la.

U be sene u nafaw kama.

Bananku ni wosobuluw be ke na ye, u be ke baganbalo ye, wa jaypro b'u la dunkafa ni soro siratige la.

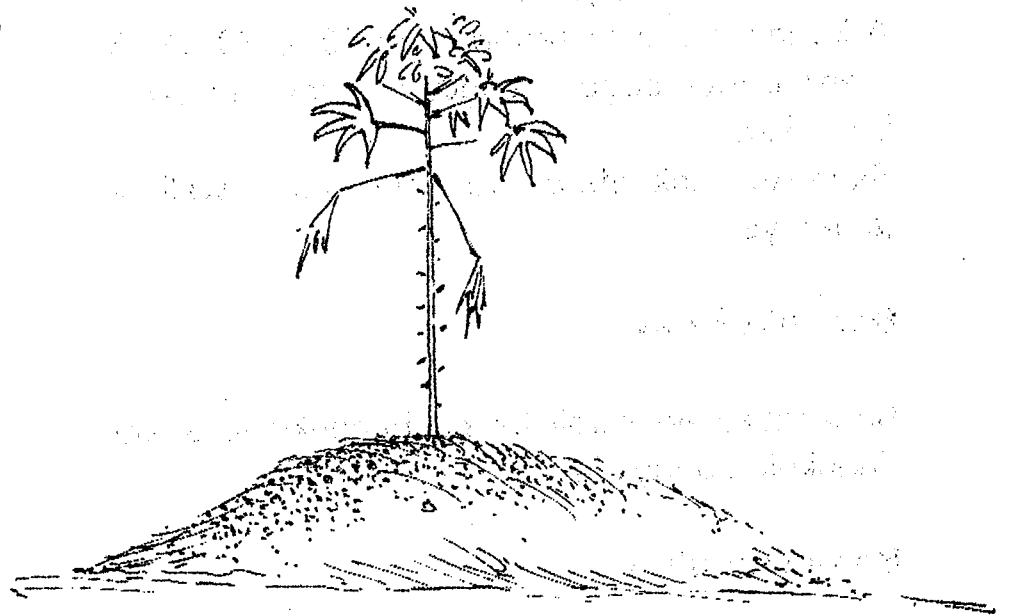
U be sene u nafaw kama.

Bananku ni wosobuluw be ke na ye, u be ke baganbalo ye, wa jaypro b'u la dunkafa ni soro siratige la.

1. Bananku

U be sene u nafaw kama.

Bananku ni wosobuluw be ke na ye, u be ke baganbalo ye, wa jaypro b'u la dunkafa ni soro siratige la.

Bananku ni wosobuluw be ke na ye, u be ke baganbalo ye, wa jaypro b'u la dunkafa ni soro siratige la.

U be sene u nafaw kama. Bananku ni wosobuluw be ke na ye, u be ke baganbalo ye, wa jaypro b'u la dunkafa ni soro siratige la.

Bananku kundama te tɛmɛ mɛtɛrɛ saba kan.

Banankudili

Banankusun dili de be k'a ku ye. O ku in be damine kabini bogodan yoro la.

A ku janya b'a ta santimeters 40 fo 80 na. A mana bonya cogo o cogo, a girinya te tɛmɛ kilo 4 kan.

Bananku kɔkanfara ye bilenman walima jeman ye.

Banankukalaw

Banankukalaw soroli be bo bananku siya ani dugukolo cogoya la.

Banankubuluw

Furabuluw fɔfɔlen don jɔgɔn kɔ. A furabuluw be i ko tonkɔnɔ sen. Nugubuluw jɛ ka bilɛn, nka n'a be kogo ka taa a fɛ, a be ke jugujima ye.

Bananku suguyaw

Bananku bɛɛ te suguya kelen ye, dow ka kunan, dow ka timi, dow fana baga ka bon.

Bananku be sɛnɛ kun fila kama.

Kun folo : hadamadenw ni baganw ka dumuni kama. O de ka ca Mali kɔnɔ.

Kun filanan : a be se ka bayɛlɛma ka kɛ fɛn wɛrɛw ye i n'a fo gomi.

Dijɛ fan wɛrɛw fɛ, o de be sɛnɛ ka caya.

Bananku sɛnɛni kuntaala

Bananku sɛnɛni kuntaala dakun ka ca, nka o dakunw cayali be bo sɛnekɛla yɛrɛ de la.

Bananku turusan folo

a) Kala turuli n'a nugukun boli : banankukala be turu samiyɛdonda fɛ. A turulen kɔ tile 5, a be dili jigin. A tile tan ni duurunan b'a soro a nugukun n'a buluw bɔra.

b) bananku diliw sawura : Diliw kogoli b'a ta kalo 2 fo kalo 5 la. Dili folow be tunun k'a to to

minnu norolen don banakusun bogodan na. Olu de be kogo ka jigin dugu la ni meters tilance ye (0,50 m).

c) kalaw ni buluw kogali : O dakun be taa kalo 3 jigon na.

Buluw jeci ka bon, nka n'u kogora, u be burun. A kolo be geleya a jimini ma. O kalo duuru kono, banankubuluw be bon, o y'a sentuma puman ye.

Bananku san filanan

Bananku turulen ko san 1, a be segin dakun korow kan.

- bolokurabo, bulukurabo, kukurajigin.

Bananku seneyoro puman

A be sene funtenima jamanaw na, a be se ka sene fana neemama yorow la.

Bananku peni ka telin sanji barika ka bon yoro min na.

A kolo ka galen ja bolo. Yeelen ka d'a ye, nka a te fiye fe, bawo o b'a kari.

Dugukolo

Bananku be je yoro la, yoro min dugukolo nogo ka bon, a ka fagen. A te je ji sigiyoro la.

Bananku senecogo

I be dugukolo firi santimeters 20 fo 30 la sanji barika ka bon yoro min walasa bananku diliw kana toli.

Sanni bananku ka turu, i be firili ke. Nka ni dugukolo min ka pasan, i be ntugun wuli.

Banankukala turutaw labenni

Bananku labugunni be soro a kalaw de fe. Banankusi be soro a kise fana na sikolokololaw fe.

Banankukalaw be tige banankuju kogolen jolenw na, minnu be kalo 18 jigon na. Kalaw tigeli be ke bananku sentuma na. Banankukala turutaw be bo banankukala kogolenmayorow la.

Banankukalaw turucogo

Banankukalaw be turu k'a tilen walima k'a jengen. Banankukala kurukun 2 wali 3 be don dugu la.

Bananku dannisiraw n'a dannidingew ni jagon ce bonya hake be bo dugukolo cogoya la. A man kan ka jigin meters tilance jukoro yoro dow la, walima meters 1 yoro werew la. Ni bananku turula nin sariya kono, a be dibi joona, wa korosiyenni be nogoya.

Banankukala turuwaati

Banankukala turuwaati puman ye samiye donda ye, nka a be se ka turu fana samiye kono.

Bananku ladonni baaraw

- korosiyenni be se ka ke. Sije 3 fo 5 san kono.
- judonni be ke kalo 2 walima 3 turuli kono.

Nogodon

Farafinnogo ka di bananku ye. I ka kan ka se toni 20 ma taari la. A bennen be fana ka tubabunogo, i n'a fo malonogo (fosifati tilemisi) kilo 300 ke taari la firili tuma.

Bananku senni

Ni bananku ye kalo 6 soro, a senni be se ka damins fo ka se a kalo 10 ma.

Bananku be se ka bogoti ni bolo ye n'a dugukolo ka magan, k'u ton jagon kan foro kono, ka soro k'u donni ka taa so.

Bananku soro taari la

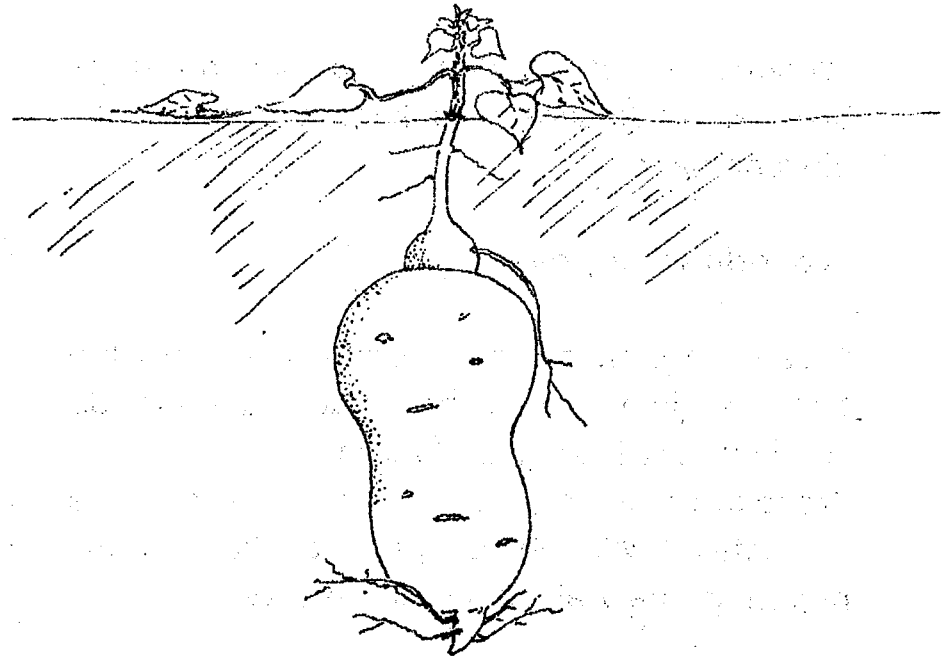
An ka senekocogo koro la, bananku toni 10 be se ka soro taari la. Nka n'a senena lasigidenw ka sariyaw kono, bananku toni 20 fo 30 be se ka soro taari kelen na.

Bananku ꝑeci

Banankubulu bæ se ka ke na ye, a ku kene n'a tobilen bæ se ka dun.

Bananku ye balo fangama ye, nka balo man kan ka den a daron na.

2. Woso

Wososun be woyo ka se metere 2 fo 3 hake ma k'a nugukun jo.

Wosobulu cogoya

Wosobuluw fofolen don jagon ko wa u je bilennen te kosobe, n'u kogora u je be ke binkenema ye.

Wosodiliw cogoya

Woso b'a diliw saran a kerefe a be sara k'u tilen ka jigin. Woso be kudon damine dili kurukun yoro la ka jigin duguma.

Wosoku be se ka janya walima k'a koori i n'a fo sefan. Wosobulu je be ke jeman, neremuguma walima lemurujima ye.

Woso jeyoro

1°) Woso be je funtenimajamana ni nesmajamanaw la. Sumaya ka d'a ye a wulituma, a ka funteniko man bon ka bananku bo. N'a ku kogora, a be ja kun, o kama, a be se ka sene sahelijamanaw na.

2°) Woso senadugukolo

Woso ka kan ka sene dugkolo la min ka magan, n'a be sumuya mara.

Woso senecogo

1°) Dugukolo labenni

Sanni i ka ntugu wuli, i be firili ke k'a dunya ka se santimete 20 fo 30 ma.

2°) Woso labuguncogo

Wosokala n'a kumisenw be turu ka caya. Nka, a be se ka ke i ko pomitere turucogo. Wosokala nunyanfan kogobaliw de ye fura puman ye. Wosokala turuta janya be taa santimete 30 fo 40 na. A be tige don min, a be turu o don kelen be.

Wosokala turucogo

Woso seli kuntaala be bo a seneyoro cogoya la. O b'a ta kalo 4 fo 6 la.

- Ntugunsiraw ni jagon ce ka kan ka ke santimete 60 ye.

- Wosojuw ni jagon ce be ke santimete 30 ye.

Nka ni woso te turu ntugun kan, wosojuw ni jogon ce ani siraw ni jogon ce bee be se ka ke santimeters 30 walima 60 ye. Kala turutaw be da -da welen misenw kono k'u datugu ni bogo ye k'u kun ba kenema. Dogokun kelen a turuli kafe, a be nuguli damine.

Woso karasiyenni

Woso turulen ko kalo kelen, a be karasiyen ni bin b'a koro. Wosoju be woyo ka dugukolo kunna datugu, k'a binko ngoya.

Woso ngadon

Farafinnogo ka di woso ye kosebe. I be toni 10 fo toni 20 ke taari la. Nka tubabunogo fana be se ka k'a la.

Kalcsili :Nogojе te ke woso la bawo o b'a soro dogoya (bulu be ne ka teme ku kan).

Woso senni

Ni ku kogora, wosobulu ni kalaw be ke neremuguma ye. N'a sera, i b'a sen n'o te a be falen wa nkonge be don a la.

Woso soro taari la

An ka senkecogo korow la, wosoforo taari 1 soro te teme toni 5 kan.

Nka n'i ye ciklakolidenw ka sariyaw labato, taari 1 soro be se ka teme toni 25 kan.

Woso maracogo

Woso ku mara ka galen. O de la :

- a kogobali man kan ka sen
 - i ka kan k'u lapotopoto (lasagon) ka ne
 - k'u bila fiye k'u fili walasa u ji ka ja doonin'
 - k'u woloma ka damadow ba a la
 - k'u fara jogon kan suma na
- U be se ka don dinge kono walima cencen na.

Woso ꞑeciw

Wosobuluw be ke na ye, a nafamafen (witamini) ka ca. Wosokalaw ka di baganw ye kosebe.

Woso ku kene be dun, a be jeni, a be tobi, a be jiran fana.

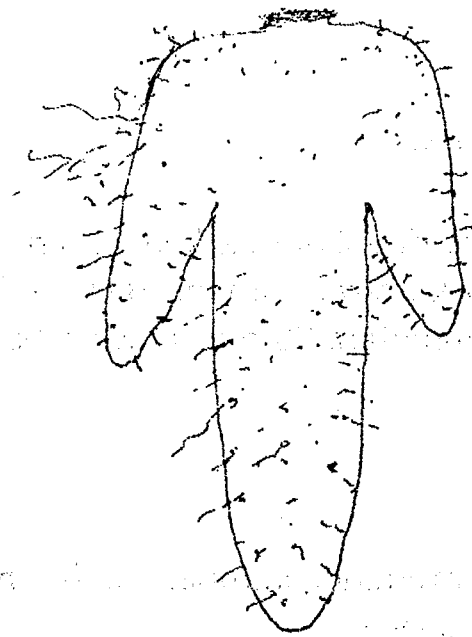
Woso tipenifenw n'a banaw

- woso tipenifenw ka ca (nkonge, ntumuw, bagabaninje...). Nka a juguman ye menemene minsennin senjanw ye (nkule ni daw b'a wele ko nkemene).

- kabini foro la, bana do be woso mine min b'a kala toli. Ni woso ma sen a sentuma, n'a ma lasagon ka ꞑe, a be toli.

3 . Ku

...

...

Ku ye senefen ye min be yelen a jatigijiri fe.
Ani paana balen don.

Ku pɛyɔrɔ

Ku be pɛ nɛmadugukolo la. A tɛ sene
dugukolo bɛɛ kan. A be sene yoro la min
dugukolo ka magan, n'a nogo ka bon.

Ku senɛcogo

Dugukolo labenni

Sanni ku ka dan, dugukolo ka kan ka firi k'a
dunya walasa a ka fere. Jamana dow la firili
dunya be se santimeters 60 ma. kuncoro be ke
si ye.

Ku dancogo

Ku be dan ntugunninkurunin kan min
kundama ka jan doonin.

Ku dannidinge dunya man kan ka teme
santimeters 10 kan. Dannidingew ni
dannisiraw ni nogan ce ka kan ka ke metere

kelen ye. Ku dannen ko dogokun kelen walima
2 a be falen. Ku ka kan ka dan samiye fe. Yoro
minnu dugukolo ka di, ni ji be laboli ke ko
ntugun kakan ka magere nogan na.

Nka ntugun ka kan ka mabo nogan na ni ji fe
laboli ke.

Kusene kuntaala

Kusene kuntaala be bo ku suguya la. Ku jaman
danni n'a senni ce be ben tile 200 ma. Ku
neremuguma ta ye tile 350.

Kuforo ladoncogo

Kusun ka kan ka deme ni pasaka ye walasa
k'a ku jiginni nogo ya. Kuforo korosiyenni ka
nogan bawo a bin ko ka nogan ka d'a seneyoro
kan. Judonni ka pi ku ma. Kalɔ 2, ku dannin
kofe, judonni be ke. Kuforo nogo bɛadonka,
firituma a n'a korosiyenniko folo tuma.

Ku senni n'a soro taari la

Kalo 7 fo kalo 11 danni kofe, ku buluw be fosonfon, k'u ne ke nere ye. O la a be sen.

Ku suguyaw soro be jagon ne. Dow soro be ta toni 20 fo toni 30 taari la. Kuden kelen dow girinya be kilo 5 ba. Ku be mara woso maracogo la. A be mara fana nokalaso kono.

Ku jeci

Ku jeci ka bon hadamadenw ka dumuni na, nka a kene te dun bawo baga b'a la.

Kunceli

Bananku, woso ani ku seneni nafa ka bon hadamadenw ni baganw ka baloko siratige la.

Senfenw don fana minnu be do fara senkelaw ka sorow kan.

N'i b'a fe k'i ka bananku, woso ani ku sene yiriwa, a ka ni i ka gafe in kalan ka faamuya dow soro.

Gafe konokow

Dantigeli.....	1
Gafe sebenbagaw.....	2
Jsbila.....	3
Bananku.....	4
Woso.....	12
Ku.....	18
Kunceli.....	21

Nin gafe in labenna balikukalan baarada la